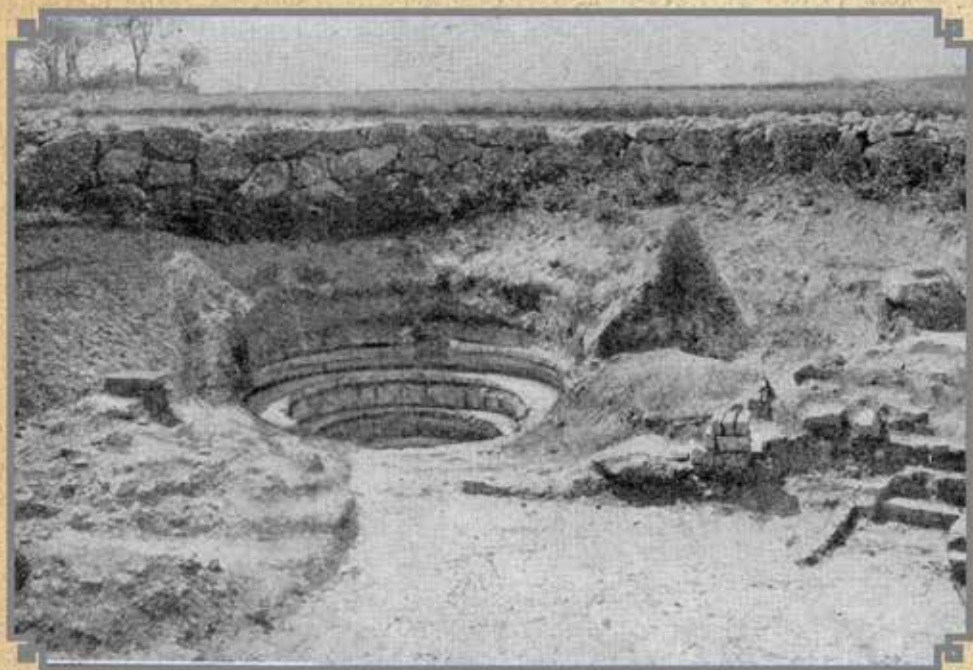

Utgrävningar av Uraniborg

Återutgivning av text från 1904

En publikation från
e-boksbiblioteket.se

Utgrävningar
av Uraniborg.

Återutgivning av text från 1904

av A. Wr.

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-594-8

Copyright © 2020 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du veta mer om en av världens främsta vetenskapsmän och hans fantastiska byggen.

Texten är en kort skildring av de utgrävningar som gjordes i början av 1900-talet av Tycho Brahes observatorier på ön Ven.

Du får läsa om både Stjärneborg och Uranienborg/Uraniborg.

Den här texten publicerades ursprungligen i oktober år 1904 i tidskriften "Hvar 8 dag" med rubriken "Utgrävningarna af Tyge Brahes observatorier på ön Hven".

Texten publicerades under signaturen "A. Wr.", som användes av astronomen August Wijkander (1849–1913).

Eftersom den här texten skrevs för mer än 100 år sedan så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Utgrävningar av Tycho Brahes observatorier

Den här texten publicerades ursprungligen i oktober år 1904 i tidskriften "Hvar 8 dag" med rubriken "Utgrävningarna af Tyge Brahes observatorier på ön Hven". Texten publicerades under signaturen "A. Wr.", som användes av astronomen August Wijkander (1849–1913).

”Icke makt, icke rikedom, endast konstens välde varar genom århundraden” satte Tyge Brahe såsom inskription öfver ingången till sitt namnkunniga Stjärneborg och det öde, som drabbat hans observatorier, är ett godt exempel på förgängligheten äfven hos byggnadskonstens solidaste alster. Endast oansenliga ruiner återstå efter de på sin tid med skäl beundrade Uranienborg och Stjärneborg, inom hvilkas murar under senare hälften af 1500-talet Brahe utförde sina talrika och för en dittills icke uppnådd noggrannhet utmärkta iakttagelser öfver himlahvalfvets företeelser, — iakttagelser, som blifvit af banbrytande betydelse, därigenom att genom dem möjliggjordes Keplers och i sin ordning Newtons lagar om himlakropparnes rörelse.

Flera gånger har man påbörjat en utgrävning af ruinerna, men ett

oblidit öde tycks hvila öfver hvarje sådant företag. Nu senast hafva ansatser gjorts i denna riktning 1901 med anledning af högtidlig-hållandet af 300-årsdagen af den märklige mannens död. Redan ett halft århundrade efter Brahes bortgång voro de stora byggnaderna jämnade med jorden och efter Brahes hufvudbyggnad Uranienborg återstår nu knappt mer än spår af de vallar, som begränsade dess område, en i norra hörnet af detta befintlig källare och konturerna af hufvudbyggnadens bottenvåning med den omtalade brunnen, som 1823 utgräfdes af pastor Ekdahl och ännu användes på grund af sitt välsmakande vatten (se illustrationen nedan).

70 steg söder om Uranienborg låg Stjärneborg med dess underjordiska rum, i hvilka voro uppställda Tyge Brahes jättelika instrument och därifrån han kunde, skyddad för vindens skakningar, göra sina mätningar, som först efter kikarens upptäckt öfverträffades i noggrannhet. Här äro ruinerna något bättre bevarade och erbjuda för vetenskapsmannen större intresse. I byggnadens midt låg det stora uppvärmda rum (hypocaustum), hvars 2 m under den omgifvande markens yta belägna golf af rödt tegel är ganska väl bevaradt. Utaf den södra kryptan, där Brahe hade uppställt sin stora armillarsfär, hvars ekvators cirkel hade en diameter af 3,5 m., är jämförelsevis litet ännu att se.

Bäst bevarad är den sydvästra kryptan. Där stod den stora azimuthkvadranten, infattad i en kvadrat och förfärdigad af järn. Kvadranten var rörlig kring en vertikal axel och så solid, att personer kunde hänga sig fast vid instrumentet under dess svängning, utan att skada detta. Pelaren synes ännu, på hvilken kvadrantens axel hvilade. För att kunna afläsa höjderna på kvadranten var kryptans väggar anordnade till trappor, som cirkelformigt uppstego från midtelplanen. De

väl bibehållna trappstegen medgifva att ganska noggrannt bestämma storleken af Tyge Brahes längdmått, då ännu finnes hans beskrifning och uppmätning af byggnadens olika delar.

De beslut om ytterligare utgrävningar och konserverande af ruinerna, som 1901 fattades och för hvilka vår för allt kulturellt så varmt nitälskande konung lifligt intresserades, har ledsamt nog än ej utförts. Motstånd eller åtminstone likgiltighet har mött från håll, där man bort vänta annat. Detta är så mycket ömtåligare, som de ifrågakvarande minnesmärkena ej tala om svenska stordåd, oaktadt de nu ligga på svensk mark, utan hänflyta från en af Danmarks främste Söner. Det är en hederssak för det land, i hvars vård dessa ruiner nu stå, att göra sitt till för att vidmakthålla dem i möjligaste godt stånd. Tyge Brahes namn, är tillräckligt för att hela den civiliserade världens uppmärksamhet skall vara riktad på hvad som under den närmaste framtiden i detta afseende kommer att göras.

A. Wr.

Utgrävning af Uranienborg med Tyge Brahes brunn.

Foto: Arvidsson, Landskrona

Utgrävning af Stjärneborg: Den förstorade bilden visar den bäst bevarade kryptan å Stjärneborg med pelaren hvarå den stora kvadratens axel hvilade.

Fotografier af Frans E. Arvidsson, Landskrona.

Viktiga ord och personer

A. Wr.

Signatur som användes av svenske astronomen och politikern August Wijkander (1849–1913). Tjänstgjorde vid universiteten i både Uppsala och Lund innan han blev professor vid Chalmers i Göteborg. Skrev flera läroböcker om fysik och elektroteknik.

Brahe, Tycho.

[1546–1601] Dansk astronom och alkemist. Är en av Danmarks mest berömda vetenskapsmän. Var den förste som bevisade att stjärnor befinner sig längre från jorden än månen. Byggde ett berömt observatorium på ön Ven, Uraniborg.

Ekdahl, Nils Johan.

[1799–1870] Svensk kulturhistoriker och präst. Arbetade under många år med att resa runt landet och samla in folktraditioner och folksagor. Han gjorde även flera arkeologiska utgrävningar och samlade in ett stort antal historiska brev.

Kepler, Johannes.

[1571–1630] Tysk matematiker och astronom. Arbetade som assistent till astronomen Tycho Brahe. Är mest känd för teorierna

”Keplers lagar” om planeternas rörelser.

Newton, Sir Isaac.

[1643–1727] Engelsk naturvetare och matematiker. Mest känd för sina teorier om mekanik.

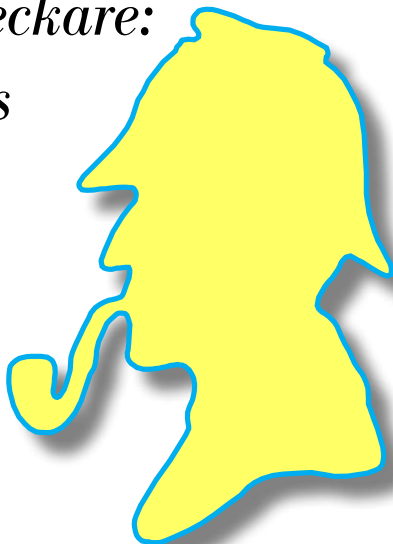
Steg.

Gammalt längdmått. Ett steg motsvarar 90 cm.

*Om du gillade den här e-boken
så kolla in våra deckare:*

- *Sherlock Holmes*
- *Filip Collin*
- *Leo Carring*
- *Asbjörn Krag*
- *Auguste Dupin*
- *Dick Donovan*

Mer info: www.klassiskadeckare.se